

УДК 81'373.2:728.84(477.83-25)
DOI: 10.30970/sls.2020.69.3489

СЕМАНТИКА ДОВОЄННИХ НАЗВ ЛЬВІВСЬКИХ ВІЛЛ

Ксенія БОРОДІН

*Український католицький університет
вул. Свенціцького, 17, Львів, 79011
Кафедра філології
e-mail: borodinka@ucu.edu.ua*

У статті проаналізовано довоєнні, переважно польськокомовні, назви кам'яниць і вілл Львова. Досліджено функції назв у діахронічному зрізі, а саме адресну, номінативну, інформативну, роздільну, а також експресивно-апелятивну і рекламну. Виокремлено способи називання будинків (авторський і фольклорний) та описано семантичні групи назв. Окреслено номінативне поле будинкових назв (жіночі імена, слова з позитивними асоціаціями, герби, зовнішні характеристики та місце розташування), простежено їх вплив на літературну складову львівського культурного простору та його сучасний стан.

Ключові слова: семантика назви, номінативне поле, житловий будинок, вілла, Львів.

Як і будь-яке місто, Львів має свій “текст”, тобто універсальну багатозарову нелінійну систему знаків культури, об'єднаних смисловою цілісністю. Окрему нішу у цій системі займають різні види топонімів: назви районів, вулиць, парків, торгових закладів, а також споруд різних типів (палаців, кам'яниць, вілл, сучасних багатоквартирних комплексів тощо). Це тексти, що вербалізують зв'язок географічних координат, споруд і людей. Семантично вони можуть апелювати до побутових, природних, географічних або антропологічних фактів, співвідноситися з персоналіями, звертатися до історичної пам'яті та культури. Таким чином, назва є інтертекстуальною, вона поєднує названий об'єкт з будь-яким іншим об'єктом або текстом поза назвою, створюючи загальнокультурний полілог.

У світовій науці назвам будинків присвячено окремі дослідження, скажімо, Лаури Врайт (2020), Джойс Майлз (1982) тощо і навіть словники, зокрема словник будинкових назв Леслі Данклінга (1980). Натомість, назвам будинків Львова приділено увагу лише фрагментарно у кількох історичних працях. Так, у дисертації Романа Могитича “Архітектура і містобудування доби середньовіччя (XIII–початок XIV ст.)” визначені формальні чинники, що мали вплив на називання будинку в зазначену епоху, у праці Мар'яни Долинської “Українська дільниця Львова у XVI–XIX ст. (соціотопографічна характеристика)” на підставі історичних джерел за описами різних об'єктів (у тому числі назв) здійснена локалізація їх у сучасному міському просторі. З точки зору культурної традиції назви вілл розглянуто у книзі “Львів ро polsku: Ім'я будинку та інші написи” (Бородін К., Гонак І., 2012). Міфотворчу функцію назв вілл простежено у статті “Роль польських довоєнних інскрипцій у творенні сучасного міфу Львова” (Бородін, 2012).

Відсутність дослідження будинкових назв Львова та важливість цієї теми, що охоплює питання філології, історії та культури, зумовлюють актуальність пропонованої статті. Розуміння семантики, типологічних особливостей, локально-історичної специфіки назв будинків може допомогти сучасним неймінговим та будівельним компаніям у називанні новобудов.

Мета даної розвідки – дослідити номінативне поле львівських вілл довоєнного періоду, окреслити їх семантичні групи та вписати в контекст львівських названих житлових будинків загалом. Термін “номінативне поле” позначає сукупність слів і словосполучень, використовуваних для називання. Термін “семантична група” вказує на групу слів або словосполучень, об'єднаних спільним змістом.

У Львові назви будинків почали закріплювати документально за магдебурзьким правом, що підтверджують документи XVI–XVIII ст. Усі кам'яниці міста і середмістя, зведені до кінця XVIII ст., обов'язково мали свої власні назви, що формувалися поступово (Могитич, 2008, с. 44). Як і будь-які імена, назви будинків з'являються щойно з суспільною необхідністю їх розрізнення. Р. Могитич також зазначає, що у податкових реєстрах 1535–1536 рр. будинки ще не мали власних назв, вказувалися лише імена міщан, що платили податок за міську земельну ділянку під домом. Натомість, у податковій книзі з 1569 р. вже доволі часто фіксуються назви будинків, причому переважно жіночого роду. Мовознавці тлумачать це так: те, що латиною записувалось як *domus*, належало до чоловічого роду, у Львові ж споруду називали кам'яницею – тобто роду жіночого. Інше пояснення дають правознавці: якщо чоловік здійснював злочин (у тому числі політичний), усе його майно могло бути конфісковане, тоді сім'я залишилася б без засобів до існування, якщо ж будинок належав дружині, що було закріплено у назві, то сім'я принаймні не залишалася без даху над головою.

Процес номінування міг бути авторським чи фольклорним. Коли власник або архітектор сам називав свій дім, він таким чином підкреслював його індивідуальність порівняно з безіменними будинками. Для містян назва створювала бажане асоціативне тло, сприяла пошукам її розуміння, інтерпретації та прийняття загальної авторської концепції. Тобто, назва ставала не просто текстом, а ключем до розуміння комплексного задуму, який в архітектурній формі поєднував культурні традиції і цінності, проявом індивідуального світогляду та новаторства. Авторська назва давала більшій можливості виходу за межі традиції та започаткування нових тенденцій у номінативному полі.

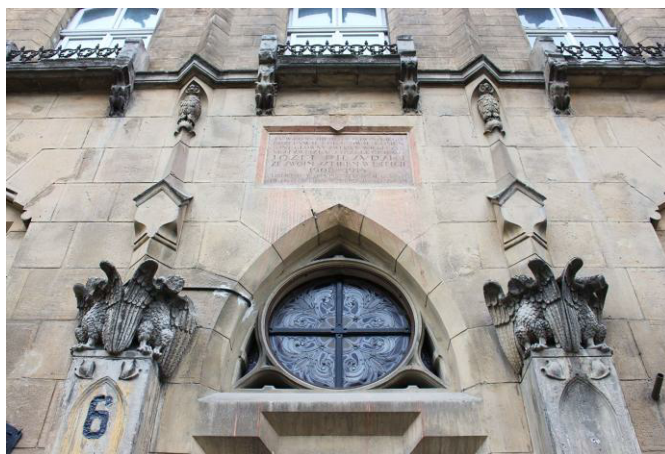
Якщо авторської назви не було, оточуючі могли вигадати її самі. Так, усталеним нормам цілком відповідали фольклорні назви, найчастіше ж будинкам присвоювали прізвища власників у родовому відмінку однини або множини, що вказувало на фамільну власність, наприклад, кам'яниця Убальдіні (пл. Ринок, 3), Бандіnellі (пл. Ринок, 2) або Дзензелевича (вул. Гнатюка, 8), вілла Дуніковських (вул. Драгоманова, 42), Розвадовського (вул. Котляревського, 27) або Ванга (вул. Франка). Назва як культурна реальність мала характеризувати будинок, його власника чи архітектора та бути адресованою користувачам певної культурної традиції в межах конкретної епохи. Ім'я будинку і сам будинок повинні були взаємодоповнювати одне одного. При цьому неістотно, хто дав назву – архітектор, власник чи ще хтось: якісні назви, тобто такі, які відповідали всім вимогам жанру та очікуванням публіки, “приживались” і зберігались, а невдалі – швидко забувалися.

З часом спосіб називання за прізвищем власника виявився некоректним, особливо у випадках, коли, скажімо, вдова власника дому планувала новий шлюб або спадкоємці мали інші прізвища. Перехід на прикметникову назву усував ці незручні моменти й

водночас ненав'язливо нагадував про фундатора дому (наприклад, кам'яниця Петровчівська (вул. Сербська, 3); кам'яниця Мазанчівська (пл. Ринок, 31); кам'яниця Абреківська (вул. Краківська, 1).

У назвах окремих кам'яниць на пл. Ринок зафіксовано ім'я і прізвище власника: дім Юстуса Гляца – кам'яниця Юстгляцівська (пл. Ринок, 12), Франциска Венінга – Францвенінгівська (пл. Ринок, 17). Дім Яна та Якуба Шульців – Якуб Шульцівська (обидва слова з великої літери), пізніше (1767 р.) Якуб-Шульцівська (через дефіс, але обидві частини з великої літери), врешті – Якубшульцівська (пл. Ринок, 25).

Другою за кількістю семантичною групою є назви будинків за їхніми зовнішніми ознаками, типовими для Львова: “Башта” (Галицька, 5), “Дім пір року” (вул. Вірменська, 23), “На стовпах” (вул. Франка, 17 та вул. Левицького, 1). Типовим способом називання кам'яниць було використання в назві однієї з архітектурних деталей, передусім скульптур і барельєфів. Припускаємо, що первісно назва на кшталт “Під Богородицею” (вул. Друкарська, 3) означала насамперед “під опікою Богородиці”. Натомість, назви “Під оленем” (Ринок, 45), “Під залізним левом” (вул. Личаківська, 137), “Під лебедем” (вул. Галицька, 10), “Під левами” (вул. Галицька, 11), “Під шантеклером” (вул. Галицька, 21), “Під совами” (вул. Героїв Майдану, 6), “Під павою” (вул. Котляревського, 22–24) та ін., імовірно, виникли дещо пізніше і характеризували лише зовнішнє оздоблення кам'яниці. Цей спосіб номінування набув великої популярності і значно поширився: такі назви трапляються по цілій Галичині, причому не тільки відносно житлових будинків, а й щодо торгових приміщень, зокрема аптек. У часи, коли ім'я будинку виконувало також адресну функцію, такі власні назви були найзручнішими для використання: людина легко знаходила необхідний дім лише за його іменем.

Кам'яниця “Під совами” (вул. Героїв Майдану, 6)

Меншу групу становлять назви будинків за їх розташуванням відносно інших елементів (будівель, вулиць, доріг, природних елементів ландшафту) у близькому просторі. “Для торгових чи розважальних закладів це був один з найпопулярніших способів називання (менші крамнички та магазинчики в своєму облаштуванні (вивісці, інтер'єрі, оформленні вітрин тощо) часто орієнтувалися на певну «родзинку», що була

неподалік: новий кінотеатр чи дорогий ресторан, або новомодну величезну світлову інсталяцію на гребені даху) – у назвах будинків люди мали орієнтуватися якнайбільше на сталі, незмінні об'єкти-орієнтири” (Бородін, 2013, с.83). Незвична назва кам'яниці “Криве коло” (Федорова, 8) утворилася від описової назви вулиці, на якій розташований будинок.

З часом деякі львівські будинки змінювали свою назву. Скажімо, дім, знаний зараз як “Чорна кам'яниця” (пл. Ринок, 4), почав називатися так лише у XIX ст., коли його фасад, кладений у XVI ст. з тесаного каменя-пісковика, потемнів від пилу та сажі. Попередні назви його такі: “Київська кам'яниця”, тому що належала киянину Андрієві, “Кам'яниця Лоренцовича”, оскільки Ян Юліан Лоренцович відкрив тут одну з перших у Львові аптек; назва “Кам'яниця Докторовська” походить від професії власника – доктора Мартина Никанора Анчевського. Також на пл. Ринок, 6 милує око палац, знаний зараз як “Королівська кам'яниця”, оскільки у XVII ст. тут була місцева резиденція короля. А перед цим у неї була назва “Палац Корнякта” на честь її власника Костянтина Корнякта.

Через етнічну строкатість Львова для називання приватних будинків використовувалися лексеми назв різних національностей, народностей, етногруп тощо. Якщо у Великій Британії одним із найстарших будинків є “Будинок єврея”, то у Львові, що завжди дотримувалася європейських культурних традицій, ще у XIX ст. на одній з головних площ міста – Галицькій – була кам'яниця, що називалася “Бойківською”. У ній жили представники цієї етногрупи, що і дало фольклорну назву будинку. Натомість, кам'яницю на пл. Ринок, 14, де у XVI ст. розташовувалось консульство Венеціанської республіки, названо “Венеціанською”.

Отже, номінування будинків у Львові, яке первісно відбувалося для полегшення орієнтування в міському просторі, свідчило про загальноєвропейські тенденції розвитку міста. Назви львівських будинків не були сталими, постійними, вони могли змінюватися з огляду на історичні обставини і зміну власників. Здебільшого у них зафіксовано прізвище, інколи ім'я чи професію власника. Поширеними також були назви за зовнішніми ознаками будинку або довколишнім ландшафтом. Загальною тенденцією у номінуванні було поєднання “пам'яті та уяви” (Башляр, 2004, с.43).

З впровадженням класичної системи нумерації будинків потреба в індивідуальному називанні відпала, хоча у номінуванні міських вілл з кінця XIX–початку XX ст. традиція частково збереглася.

Окрім прізвища власника, в європейській культурі до номінативного поля, тобто сукупності слів і словосполучень, що їх використовують для називання, входять назви рослин, тварин, казкових та історичних персонажів, географічних об'єктів тощо. Натомість, у Львові воно значно вужче.

Окрім безпосередньої назви, часто вживаним факультативним елементом є саме слово “вілла” або “дім” на фасаді, що підкреслювало статусність будівлі. Щоправда, зафіксовані випадки, коли іменування змінювалося, причому не лише ім'я, а й назва споруди, скажімо, житлова будівля по вул. Чупринки, 50–52 двічі називалася домом і раз – віллою: “Dom Pod Orłami” → “Willa Sosnowskiego” → “Dom Biesiadeckiego”. Також непоодиноким є вказівка на рік завершення будівництва. В адресних покажчиках Львова іменовані вілли описані по-різному: зі словом “вілла” або без нього, з назвою у лапках або без них, з номером будинку або лише з назвою вулиці. Це свідчить про неусталеність вимог до оформлення назв не лише на фасадах, а й у книжкових виданнях.

Найбільшою семантичною групою у назвах вілл є жіночі імена, що цілком відповідає первісним уявленням про дім як про безпечне лоно (тобто жіноче начало), до якого завжди можна повернутися: “Willa Irena” (вул. Ковалева, 12); “Willa Karolina” (вул. Колумба, 8); “Wiera” (вул. Кондукторська, 28); “Willa Zofja” (вул. Конопотська, 6); “Ludmila” (вул. Котляревського, 49); “Willa Stefanja” (вул. Пілотів, 18); “Willa Stacha” (вул. Сліпого, 23); “Willa Helena” (вул. Тернопільська, 15); “Rozalia” (вул. Труша, 9); “Willa Józefina”, (вул. Кастелівка, 93); “Ewa” (вул. Коновальця); “Wanda” (вул. Толстого) та ін.

Зрідка трапляються зменшувально-пестливі форми імен: “Ewusia” (вул. Гіпсова, 12); “Niuta” (вул. Гіпсова, 30); “Willa Jagusia” (вул. Купчинського, 1).

При такому називанні об'єктом натхнення могло бути родинне коло (мати–сестра–дружина–дочка). Скажімо, власник вілли “Grażyna” (вул. Коновальця, 102) Роман Дзєслєвський (Здзіславський) мав старшу доньку (1904–1990) з таким іменем. А у власника вілли “Jaga” (вул. Котляревського, 29) Зигмунта Розвадовського так звали молодшу сестру, що померла у дитинстві. Оскільки у тогочасному суспільстві жінці було відведено роль берегині домашнього вогнища, то згадок про дружин, матерів чи дочок у різного роду джерелах значно менше, ніж про чоловіків. Представники сильної статі могли увіковічнити своє ім'я науковими працями чи успішним бізнесом, жінка ж мала можливість залишитися у пам'яті нащадків лише в назві дому, господинею якого вона була. Хоча важко достовірно визначити натхненниць назв, адже і дочок часто називали на чиюсь честь або з певних суб'єктивних мотивацій.

Вілла “Niuta” (вул. Гіпсова, 30)

Вілла “Ewusia” (вул. Гіпсова, 12)

Згідно з традицією називати вілли жіночими іменами, названо віллу Юліана Захаревича “Julietka” (вул. Метеорологічна, 14), хоча у цій назві, правдоподібно, власник вирішив увіковічнити власне ім'я у жіночій формі.

Найбільш часто вживаним було ім'я Марія: “Maŗa” (вул. Кам'янецька, 8); “Maŗa” (вул. І. Франка, 122); “Maŗia” (вул. Нечуя-Левицького, 20). Цей факт підтверджує сильну традицію культу Богородиці: Марійських свят у польській культурі надзвичайно багато – практично по два кожного місяця. Різні ж правописні варіанти одного імені можна пояснити тим, що в офіційних документах не допускалось іменування різних будинків однаковою назвою.

Окрім імен, що кількісно є найбільш представленою групою номінативного поля львівських вілл, для назв також обирали метафори з позитивними експресивно-

емоційними конотаціями, що символізують затишок, спокій чи добробут. Наприклад: “Marzenie” (вул. Кармелюка, 8) “Zacisze” (вул. Каліча гора), “Zaświecie” (вул. Глібова, 37 / Каліча гора, 24) або “Spokojna” (вул. Котляревського, 33). Назва “Willa Przyszań” (вул. Паркова, 7) логічно вписується у парадигму “подорож / мандрівка – дім” з традиційною сакралізацією домашнього простору. Вона має асоціації з Новим Заповітом, а саме – з притчею про блудного сина, де дім стає точкою повернення і навернення, прихистком.

Вілла “Marzenie” (вул. Кармелюка, 8)

“Willa Przyszań” (вул. Паркова, 7)

До цієї ж семантичної групи можна віднести назву вілли Габрієли Запольської “Skiz”, тобто джокер (вул. Запольської, 3) – визначальна, найсильніша карта, в якій закладено весь зміст гри, символ великої вдачі та успіху. Письменниця дуже хотіла мати власне житло і, врешті, у 1907 р. її мрія збулась – вона стала власницею вілли на Личакові. У назві можна побачити інтертекстуальні зв’язки з однойменним твором авторки, який, згідно з її епістолярною спадщиною, було написано в часі поселення у віллу.

Окрему семантичну групу становлять назви вілл, надані їм за зовнішніми ознаками або за особливостями місця їх розташування: “Biały Dworek” (вул. Кубанська), “Pod Jeleniem” (вул. Кубанська, 15), “Pod orłem” (вул. Бартошевської, 17), “Willa pod Lipami” (вул. Кастелівка). Імовірно, віллу “Podolanka” (вул. Чупринки, 96) польський архітектор Міхал Ковальчук, що народився у Станіславові, назвав так через її особливе географічне положення – біля підніжжя пагорбів, утворених вулицями Чупринки та Конопотською, тобто на долі. “Willa Łomnica” (вул. Сахарова, 62) має топонімічне походження – назви річок і сіл, співзвучні з назвою вілли, досі збереглися в Польщі та Словаччині. Відповідник є і в Україні – це річка Лімниця у Карпатах. Вибір назви міг бути зумовлений довколишнім краєвидом, оскільки будинок розташований неподалік Вулецького потоку та однойменного ставу, або емоційним зв’язком власника вілли з відповідною місцевістю.

“Willa Łomnica” (вул. Сахарова, 62)

Певна кількість назв львівських вілл має декілька варіантів у тлумаченні. Проте з певністю можна стверджувати, що їхні автори закладали у них передусім одне конкретне значення, інші ж додавали “родзинки”, колориту. Наприклад, назва “Willa Palatyn” (вул. Каліча Гора, 7) містить у собі багатозначність, бо палатин – це найвища після короля державна посада в Угорському королівстві (до 1853 р.); у Римі це пагорб, з якого почалась розбудова міста. З огляду на те, що будинок розташований на вулиці, назва якої зумовлена її рельєфом – Калічій горі, друге наведене значення найбільшою мірою виправдане. Отже, таким чином підкреслено зв’язок з рельєфом вулиці, на якій вона розташована.

Двозначну назву мала також вілла промисловця Станіслава Желехівського “Vitellio” (не збереглась, стояла на місці будинку по вул. Франка, 105). На цю назву могли надихнути дві історичні постаті – римський імператор Вітеліо з “року чотирьох імператорів” та, що вірогідніше, польський фізик-оптик XIII ст., автор десятикнижжя про заломлення світла.

Двоєко також можна трактувати назву вілли “Roma” (в адресних покажчиках також зустрічаємо назву “Romana”), що стояла раніше на місці сучасного будинку по вул. Чупринки, 59. Її власник – професор Львівської Політехніки Роман Сас-Залозецький – поєднав у назві своє ім’я та італійське місто Рим – символ античної культури і потуги.

Подвійне трактування має назва вілли “Lala” (вул. Ожешко, 8) – як пестлива форма жіночого імені та як позитивне окреслення чогось гарного.

В окрему групу можна виділити назви вілл, в основу яких лягли назви родинних гербів: “Willa Osęki” (вул. Труша, 7) та “Willa Luba” (вул. Коновальця, 92). Власник останньої – археолог, історик та геральдолог Зигмунт Люба-Радзими́нський – ретельно досліджував свою генеалогію, він пишався, що до шостого коліна походить з шляхти одного герба (Lubicz – відміна Luba). Неподалік розташована “Willa Lubań” (вул. Ожешко, 9) адвоката Юзефа Бузека, а по вул. Самчука, 6 – вілла “Lubicz”. Для кращого відчитування цього типу назв архітектори часто вдавалися до позатекстових елементів, зокрема зображення герба на фасаді, що ілюстрував, візуалізовував назву.

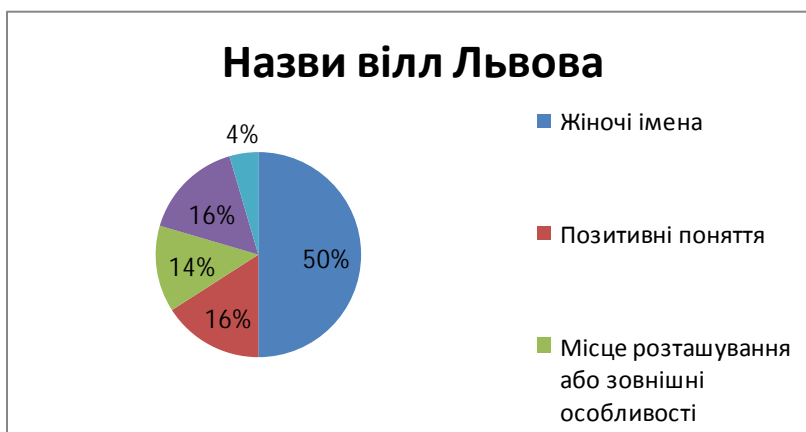
“Willa Osęki” (вул. Труша, 7)

До цієї ж семантичної групи належить назва “Willa Tuny” (вул. Чупринки, 61), власником якої була родина Равських. Туни – це особливе доповнення до їхнього прізвища, яке польською називається *przydomek*. Воно є третьою (факультативною) частиною після імені і прізвища, яку мали лише шляхтичі.

Від прізвища власників походять назви вілл Яна Стики “Stykówka” (вул. Матейка, 11) та родини Франців “Franzówka” (вул. Мельника, 13), утворені за допомогою присвійного суфікса -ów- та суфікса -k-. Цікаво, що нова вілла Франців, яка розташовувалася за іншою адресою і вже не містила назви на фасаді, “успадкувала” ім’я старої вілли і фігурувала так в тогочасних адресних покажчиках.

Унікальною у львівському номінативному полі є назва вілли, в якій закладено велику любов її власника до книжок. “Dom pod książką” (вул. Похила, 1), “хрестини” якого відбулися 23 лютого 1930 і навіть були висвітлені у тогочасній періодиці, належав бібліофілу Александру Семковичу – керівнику палітурні (introligatorni) в Ossolineum.

Таким чином, з 50 аналізованих назв львівських вілл, половину становлять жіночі імена, друга половина ділиться майже порівну між позитивними поняттями, назвами за місцем розташування вілли або її зовнішніми особливостями та назвами, що походять від прізвищ власників або назв гербів. Назви львівських вілл доволі прості, без неологізмів, проте кожна з них певною мірою передбачає декларування родинних почуттів і цінностей назагал. Зміна назви будинку чи вілли часто відбувалась при зміні власника.

Назви вілл настільки надихали горожан й органічно сприймалися у львівському середовищі, що навіть через літературу ввійшли до сучасного міського фольклору. Скажімо, в одному з оповідань-жахів Стефана Грабінського (1887–1936) з циклу “Духи старого Львова”, в легенді про вічно молоду жінку Сару Браге, що поповнювала свою енергію за рахунок “уваги чоловіків”, події відбуваються у віллі “Півонія” на Погулянці – одному з районів Львова. Назва будинку в цьому сюжеті несе додаткове смислове навантаження: вона не лише характеризує епоху та відповідні традиції, а й дає підказку до розуміння образу її власниці. Адже півонія – це символ жіночої краси, зрілості та спокуси.

Збережені назви Львова цілком вписуються в загальні локальні тенденції. У населених пунктах навколо Львова також зафіксовані подібні назви на фасадах вілл, наприклад, у Рудному – “Podolanka” і “Willa Tosia”, в Зимній Воді – “Willa Marzenie”, “Willa Mrówka”, “Maryla”, “Domek pod brzozą”, у Брюховичах – “Świat”, у Старій Солі – “Willa Anna” тощо. Примітно, що перервана у радянський час традиція знову починає відроджуватись, і у Львові з’являються сучасні вілли, названі жіночими іменами, наприклад, “Marta” (вул. Гіпсова, 10) або іменем колишнього власника “Willa A. Romualda” (вул. Гарнавського, 97).

Усі назви львівських житлових будівель творять загальний метатекст міста, що створює уявлення про його історію, мешканців, національний склад, рівень добробуту, освіти і культури, духовність, ерудованість та релігійність його мешканців. Вони багатofункціональні, в їх коротких формулюваннях закодовано багато різних змістових пластів, багатoshарові історико-культурні контексти, смислові конотації. Вони вписують будинок у міський контекст, додають історичну складову, пов’язують його з родинними історіями у межах локальних традицій, грають, натякають, створюють алюзії. Назви вілл віддзеркалюють гордість львів’ян за “гербові” назви, відтворюють міжгендерні стосунки в здрібно-пестливих “жіночих” іменах, фундаментальність релігійного світогляду в “марійських” оселях. Цей текст є наслідком взаємодії архітектури, львів’ян (господаря і гостя) та мови, написів. Тобто, у кожній назві присутні автор (власник конкретного приміщення чи містяни загалом), читач і простір, що вступають у діалог.

Назви будинків і вілл Львова підводять нас до розуміння суті дому як “особистого куточка світу” (Башляр, 2001, с.18). Вони – маніфестація його сутності, перший крок до розуміння, посередник у спілкуванні між власником, господарем та перехожим, потенційним гостем. Саме у назві дому як моделюванні ідеального власного простору

простежується зв'язок між макрокосмосом і мікрокосмосом, через зовнішній вигляд прочитується внутрішнє тепло. Ім'я будинку підкреслювало його індивідуальність, шарм, створювало емоційну особистісну складову міського тексту. Розраховане на політ уяви, воно все ж обмежувалось певними рамками традиції. Мета називання була зумовлена прагненням закріпити за будинком його неповторність, вкласти у назву власне сприйняття домашнього затишку, створити максимально позитивні образи, сприятливий асоціативний ряд, що, у свою чергу, відіграв роль домашнього оберегу для його мешканців. Назва дому, без сумніву, асоціювалася з його власниками, адже це був один із способів репрезентувати свою родину суспільству. Багатозначні назви могли свідчити про різносторонню освіченість, претензійність, оригінальну логіку власників, іноді навіть іронію або самоіронію. Якщо перейти від семантики до прагматики, то, як слушно зазначає А. Еткінд, "назва виявляється ще й торговою маркою" (1998, с.559). Людина обирає, запам'ятовує та відтворює в уяві "особливі" будинки – ті, що відзначаються своєю унікальністю, причому в пам'яті здебільшого залишаються насамперед назви, а не прізвище архітектора чи власника дому. Таким чином, назви водночас виконували кілька функцій: номінативну, інформативну, роздільну, а також експресивно-апелятивну і рекламну.

Список посилань

- Башляр, Г., 2004. *Поетика пространства*. Москва: Ад Маргинем Пресс.
- Бородін, К., 2012. Роль польських довоєнних інскрипцій у творенні сучасного міфу Львова. В: *Міфологія і фольклор. Загальноукраїнський науково-освітній журнал*. Львів, с.77–84.
- Бородін, К., 2013. Рекламно-інформативні стінописи, або чим торгували у довоєнному Львові. *Мандрівець*, 5. Тернопіль, с.83–85.
- Бородін, К. та Гонак, І., 2012. *Ім'я дому та інші написи: Путівник*. Львів–Дрогобич: Коло.
- Грабінський, С., 2001. *Духи старого Львова* (збірка оповідань). Львів: ЛА "Піраміда".
- Долинська, М., 1997. *Українська діляниця Львова у XVI–XIX ст. (соціотопографічна характеристика)*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Львівський державний університет імені Івана Франка. Львів, Україна.
- Кржижановський, С., 2006. *Поэтика заглавий*. В: С., Кржижановський. *Собрание сочинений в 5 тт.*, 4. Санкт-Петербург: Симпозиум.-Б.С.Г-Пресс.
- Могитич, Р., 2008. Архітектура і містобудування доби середньовіччя (XIII–початок XIV ст.). В: *Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст.* Львів: Центр Європи, с.42–79.
- Dunkling, L., 1980. *Dictionary of House Names*. Surrey.
- Etkind, A., 1998. *Поэтика заглавий*. *Revue des etudes slaves*, 70 (3), pp.559–565.
- Miles, J., 1982. *The House Names Book*. London.
- Wright, L., 2020. *Sunnyside : A Sociolinguistic History of British House Names*. Oxford.

References

- Bashlyar, G., 2014. *Poetics of space*. Moscow: Hell Margin Press. (In Russian)
- Borodin, K., 2012. The role of Polish pre-war inscriptions in the creation of modern myth of Lviv. In: *Mythology and Folklore. All-Ukrainian scientific and educational journal*. Lviv, pp.77–84. (In Ukrainian)
- Borodin, K., 2013. Advertising and informative murals, or what was traded in pre-war Lviv. *Mandrivets*, 5. Ternopil, pp.83–85. (In Ukrainian)

Borodin, K. and Gonak, I., 2012. *The name of the house and other inscriptions: Guide*. Lviv; Drohobich: Kolo. (In Ukrainian)

Dolynska, M., 1997. *Ukrainian district of Lviv in the XVI–XIX centuries (sociotopographic characteristics)*. The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of historical sciences. Ivan Franko Lviv State University. Lviv, Ukrainian. (In Ukrainian)

Dunkling, L., 1980. *Dictionary of House Names*. Surrey. (In English)

Etkind, A., 1998. Poetics of titles. *Review of Slavic Studies*, 70 (3), pp.559–565. (In English)

Grabinsky, S., 2001. *Spirits of old Lviv (collection of short stories)*. Lviv: LA “Pyramid”. (In Ukrainian)

Krzhizhanovsky, S., 2006. *Poetics of titles*. In: *Collected works in 5 volumes*, 4. St. Petersburg: Simpozium.-B.S.G-Press. (In Russian)

Miles, J., 1982. *The House Names Book*. London. (In English)

Mohytych R., 2008. Architecture and urban planning of the Middle Ages (XIII–early XIV centuries.). In: *Architecture of Lviv: Time and styles. XIII–XXI centuries*. Lviv: Center of Europe. pp.42–79. (In Ukrainian)

Wright, L., 2020. *Sunnyside: A Sociolinguistic History of British House Names*. Oxford. (In English)

SEMANTICS OF PRE-WAR NAMES OF LVIV VILLAS

Kseniia BORODIN

*Ukrainian Catholic University
17, Svetsitskoho Str., Lviv, 79011
Philological Department
e-mail: borodinka@ucu.edu.ua*

Abstract

Background: The names of houses in Lviv, including villas, are still an unexplored niche in Lviv studies. The issue of semantics of pre-war names of Lviv villas is important at the present stage of the development of the onomastic research. It gives the clue of a good house name to modern naming and house-building companies.

Purpose: The author put forward the task to acquaint readers with the Lviv's named villas (XIX–the beginning of XX century), to describe the specification of naming features and name functions in diachronic cut and to define semantic groups of villa's names. They appeared in the times when in naming there was no real practical need and became a manifestation of home essence, a mediator in communication between the owner, the host and a passerby, a potential guest. The name of the house emphasized its individuality, charm, created an emotional personal component of the city text. It was associated with its owners and gave an idea of the level of well-being, education, national composition and religious affiliation of the inhabitants.

Results: Lviv's villas were named mostly in Polish by its owners, architects or citizens. Their purposes were to nominate, distinguish (address function), inform, separate from the others, express oneself as an author, as well as to advertise. The nominative field of Lviv's house names is represented by women's names and their shorten forms, words with positive associations, sometimes with several meanings, family coats of arms, external characteristics and location of the house.

Key words: name semantic, nominating field, dwelling house, villa, L'viv.